

KORTRIJK: DE MUTATIE VAN EEN STAD

Marc Dubois

Aan steden wordt permanent gesloopt, verbouwd en gebouwd. Ze moeten zich aanpassen aan de nieuwe uitdagingen die zich in de samenleving voordoen. Er zijn stedenbouwkundige beslissingen die een grote impact hebben op de evolutie van de stad. Het zijn meestal ingrijpende infrastructuurwerken die de ontwikkelingen van het stedelijke weefsel op zeer lange termijn gaan bepalen. In de negentiende eeuw is de aanleg van een spoorwegnet en de keuze van de inplanting van het station van cruciaal belang. Het station werd de motor van de stedelijke uitbreiding. In de tweede helft van de twintigste eeuw zijn de tracés die gekozen werden voor de autosnelwegen erg bepalend geweest voor de verdere ontwikkeling van de steden. Kortrijk is hiervan een goed voorbeeld.

Station bij het stadshart

Het station van Kortrijk ligt vlakbij het historische stadscentrum. Het gebouw en de nabij gelegen oude stadshallen werden tijdens de Tweede Wereldoorlog vernield. Er werd besloten nieuwe hallen te bouwen ten zuiden van de stad langs de Doorniksesteenweg en vlakbij de toen geplande autosnelweg E3, de huidige E17. Het was een heel ambitieus complex dat werd gezien als een model voor beurscomplexen. De Biënnale Interieur '68 was een van de nieuwe expositieconcepten die onderdak vonden in dit Kortrijk XPO. Het geheel werd in de loop

---

233

COURTRAI: UNE VILLE EN MUTATION

Marc Dubois

Abattre, rénover, construire, c'est le destin permanent des villes qui doivent s'adapter aux nouveaux défis posés par la société. Certaines décisions urbanistiques ont un impact important sur l'évolution de la ville. La plupart du temps ce sont des travaux d'infrastructure drastiques qui déterminent le développement du tissu urbain à très long terme. Au dix-neuvième siècle, par exemple, l'aménagement du réseau ferroviaire et le choix de l'implantation de la gare prenaient une importance cruciale. La gare devenait le moteur de l'extension urbaine. Dans la seconde moitié du vingtième siècle ce seront les tracés des autoroutes qui détermineront pour une grande part les développements ultérieurs des villes. Courtrai est à ce titre un excellent exemple.

Une gare proche du centre-ville

La gare de Courtrai a été construite à proximité du centre historique de la ville. Le bâtiment, ainsi que les anciennes halles toutes proches ont été détruits au cours de la Seconde Guerre mondiale. On décida de construire de nouvelles halles au sud de la ville, le long de la chaussée de Tournai, près de l'autoroute E3, en projet à l'époque et devenue aujourd'hui la E17. Le complexe, déjà très ambitieux, fut considéré comme un modèle pour les futurs complexes de foires com-

Kortrijk, Project «K»

Foto Marc Dubois

Courtrai, le projet « K »

Photo Marc Dubois

der jaren verschillende malen uitgebreid, in 1999 door Christian Kieckens met een centrale Rambla. Vorig jaar kreeg dit complex een nieuw kantoorgebouw en een elegante “galleria” aan de buitenzijde, een ontwerp van het bureau Office Kersten Geers David van Severen en het bureau Goddeeris.

In vijftig jaar tijd is Hoog-Kortrijk, het gedeelte van Kortrijk ten zuiden van de E17, uitgegroeid tot het stadsgedeelte voor ontspanning, onderwijs en beursmanifestaties. In de nabijheid van XPO en de snelweg kwamen de brandweerkazerne, het bioscoopcomplex Kinopolis, het Kennedy bedrijvenpark en een onderwijszone met de Campus Kortrijk van de KULeuven en de hogeschool KATHO. Op het hoogste deel van Hoog-Kortrijk werd een sportcampus “Lange Munte” gebouwd en het nieuwe kerkhof, een ontwerp van de Italiaan Bernardo Secchi. Dit kerkhof wordt internationaal geprezen om de landschappelijke integratie. Juist daarnaast wordt in 2010 gestart met de bouw van het nieuwe crematorium, een ontwerp van de Portugese architect Eduardo Souto Moura en SumProject. In de jaren '90 werd een belangrijke optie genomen om de Kortrijkse ziekenhuizen uit de binnenstad over te brengen en te groeperen in Hoog-Kortrijk. Dit jaar wordt de eerste fase van AZ Groeninge in gebruik genomen, een gebouw ontworpen door de toonaangevende Oostenrijkse architecten Baumschlager & Eberle. Aan de overzijde van het ziekenhuis is men gestart met de bouw van “Villa VOKA”, de nieuwe huisvesting voor deze ondernemersorganisatie. Dit project is ook een ontwerp van Office en het bureau Goddeeris.

235

merciales. La Biennale Intérieur '68 était un des nouveaux concepts d'exposition hébergés dans Kortrijk XPO. Au cours des années suivantes, plusieurs agrandissements sont intervenus, en 1999 on a ajouté la Rambla de Christian Kieckens et l'an dernier un immeuble de bureaux et une élégante « galleria » extérieure, projet signé par le bureau Office Kersten Geers David van Severen et le bureau Goddeeris.

Ces cinquante dernières années, Hoog-Kortrijk, la zone située au sud de la E17, s'est développée en un ensemble urbain de loisirs, d'enseignement et de manifestations commerciales. Aux abords de l'XPO et de l'autoroute se sont établis la caserne des pompiers, le complexe de cinéma Kinopolis, le parc d'activités Kennedy et une zone d'enseignement comprenant le campus de l'université de Louvain (KULeuven) et de l'école supérieure KATHO. Sur la partie la plus élevée de Hoog-Kortrijk on a construit le campus sportif la « Lange Munt » ainsi que le nouveau cimetière, projet de l'architecte italien Bernardo Secchi pour lequel ce dernier a reçu des éloges internationaux pour son intégration réussie dans le paysage. Tout à côté démarre, en 2010, la construction d'un nouveau crématorium, projet de l'architecte portugais Eduardo Souto Moura et de SumProject. Dans les années '90 on fit le choix décisif de transférer les hôpitaux courtraisiens du centre-ville et de les grouper à Hoog-Kortrijk. Cette année la première phase de l'AZ Groeninge sera mise en service. Le bâtiment est l'œuvre des prestigieux architectes autrichiens Baumschlager & Eberle. En face de l'hôpital on a entamé la construction de la « Villa VOKA », le nouvel immeuble

Nieuwe impulsen voor de binnenstad

Vele jaren heeft Kortrijk zich geprofileerd als een winkelstad waar, voor het eerst in Vlaanderen, de auto werd verbannen. Geleidelijk aan verschraalde het winkel-aanbod in de binnenstad en wegens een gebrek aan goede locaties en bouwprojecten bleven belangrijke nieuwe winkelketens, zoals Zara of H&M, weg uit het stadscentrum. Hippe winkels voor de jeugd waren totaal afwezig. De commerciële aantrekkingskracht van de binnenstad van Kortrijk had een krachtige stimulans nodig. De hoogdringende inhaaloperatie kwam er met de bouw van het project “K”, een geheel ontwikkeld door de Nederlandse groep Foruminvest en geopend op 11 maart 2010. Het is het grootste bouwproject in Kortrijk sinds meer dan honderd jaar en één van de grootste stedelijke operaties in een Vlaamse binnenstad. Het complex, met een totale oppervlakte van 32.000 m², bestaat uit twee delen die onderaan verbonden zijn met een grote parkeergarage. Het commerciële centrum, met ongeveer vijftig winkels, is gegroepeerd rond een centraal binnenplein van 104 bij 36 meter, overkoepeld door een elegant dakgebinte van staal en glas. Aan de zuidzijde zijn er bovenaan appartementen geïntegreerd. Met grote zorg werden de nieuwe straatgevels ontworpen om de nieuwbouw in te passen in het bestaande stedelijke weefsel. De woontoren aan de kant van de Veemarkt heeft een uitgesproken plastische vormgeving met grote terrassen aan de zuidzijde. Voor dit grote project werd een beroep gedaan op Robbrecht & Daem Architecten, een bureau met een internationale faam dat o.a. het Concertgebouw in Brugge en de uitbreiding van het museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam heeft ontworpen.

de l'organisation patronale flamande, un projet conçu par Office et le bureau Goddeeris.

Un nouvel essor pour le centre-ville

Pendant de longues années Courtrai s'était affirmée comme ville commerçante d'où, pour la première fois en Flandre, la voiture était bannie. Petit à petit l'offre des boutiques se détériora au centre-ville et faute de bonnes localisations et de projets de construction, certaines chaînes de magasins, telles Zara ou H&M, avaient fini par désertier le centre. Les boutiques branchées destinées à la jeunesse étaient même totalement absentes. Bref, l'attrait commercial du centre-ville de Courtrai devait de toute urgence être stimulé. L'opération de rattrapage s'annonça avec la construction du projet « K », un ensemble développé par le groupe néerlandais Foruminvest, qui a ouvert ses portes le 11 mars 2010. C'est le plus grand projet de construction à Courtrai depuis plus d'un siècle et une des opérations urbaines les plus importantes dans un centre-ville flamand. Le complexe, d'une surface totale de 32.000 m², se compose de deux parties reliées en sous-sol par un grand parking souterrain. Le centre commercial comprend environ cinquante boutiques groupées autour d'une place centrale de 104 mètres sur 36 mètres, surmontée d'une élégante coupole d'acier et de verre. Côté sud, des appartements ont été intégrés aux étages supérieurs. Les nouvelles façades côté rue ont été conçues avec beaucoup de soin afin de les intégrer dans le tissu urbain existant. La tour d'habitations côté Veemarkt revêt une forme très expressive avec de grandes terrasses côté sud. Pour cet important projet on fit appel à

Kortrijk, dat zich wil profileren als een stad van design en innovatie, koos samen met de investeerder voor een kwaliteitsvolle architectuur. Het gebeurt niet vaak dat voor een koopcentrum zo'n hoog architectonisch niveau nagestreefd wordt. Voor een commercieel complex is dit ook uniek in Vlaanderen.

De Leie moet dieper en breder

Al eeuwen kronkelt de Leie door Kortrijk en door een opsplitsing ontstond het Buda-eiland. Deze site met Budascoop, de Budatoren en het Broelmuseum wordt ontwikkeld als een "kunsteneiland", een plaats voor artistieke creatie. De toekomstige verbouwing door het Brusselse bureau 54N4E van een oud fabriekspand ligt in het verlengde van de basisoptie voor de site.

Het besluit de loop van de Leie te hertekenen om de scheepvaart tot 1350 ton mogelijk te maken, werd gezien als een te drastische ingreep. Door het recht-trekken en de gemiddelde verbreding van 18 naar 28 meter moesten niet alleen woningen worden gesloopt maar ook alle bestaande bruggen. Gelukkig was er in de jaren '70 en '80 geen geld en kon dankzij de expertise van Intercommunale Leiedal het project worden bijgesteld om de kwaliteit van de ingreep te verbeteren. In totaal komen er zeven nieuwe bruggen en wordt er veel aandacht besteed aan de inrichting van de oevers. De operatie startte met de nieuwe Groeningebrug waarbij het kleine Albertpark werd verbonden met de andere groene zones rond de brug. De keermuren werden zo laag mogelijk gehouden om de directe band met het water te behouden. In de nabijheid werd een skate-bowl gebouwd, een geliefkoosde plaats voor de Kortrijkse jeugd. In de zomer

---

237

Robbrecht & Daem Architecten, un bureau de réputation internationale qui des-sina entre autres le Concertgebouw à Bruges et l'extension du musée Boijmans Van Beuningen à Rotterdam.

Courtrai, qui souhaite se présenter en tant que ville du design et de l'innovation, choisit en concertation avec l'investisseur une architecture de qualité. Il est plutôt rare que pour un centre commercial on vise un tel niveau d'architecture. Pour un complexe commercial c'est un exemple unique en Flandre.

La Lys doit être élargie et approfondie

Depuis des siècles la Lys serpente à travers Courtrai. En se divisant, elle a créé l'île de Buda. Ce site comprenant le Budascoop, la tour de Buda et le musée du Broel se présente comme « l'île des arts », un endroit dédié à la création artistique. La transformation future d'une ancienne usine par le bureau bruxellois 54N4E trouve sa place dans le prolongement de l'option de base choisie pour le site.

La décision de redessiner le cours de la Lys afin de permettre la navigation de bateaux jusqu'à 1350 tonnes fut considérée comme une intervention de grande envergure. La rectification et l'élargissement de 18 à 28 mètres en moyenne exigeaient non seulement la démolition de quelques habitations mais aussi de tous les ponts existants. Dans les années '70 et '80 l'argent vint heureusement à manquer, de sorte que, grâce à l'expertise de l'intercommunale Leiedal, le projet put être adapté pour améliorer la qualité de l'intervention. Finalement, au total, il y aura sept nouveaux ponts. C'est l'aménagement des berges qui retiendra

van 2010 was de infrastructuur klaar, en werd deze zone omgedoopt in “Kortrijk Beach”. In 2009 werd de Collegebrug, een fiets- en voetgangersbrug, in gebruik genomen. Deze elegante S-vormige constructie over de Leie is een ontwerp van Laurent Ney & Partners, een van de meest talentvolle ingenieurs in België. Dit jaar wordt de nieuwe Gerechtshofbrug in gebruik genomen, een mooi ontwerp van het Luikse Bureau Greisch (BEG), een bureau met wereldfaam, dat meewerkte aan de metalen bovenbouw van het viaduct van Millau in Frankrijk. Het bureau ontwierp een slanke tuibrug met een uiterst dun “tafelblad” (tablier). Met de grootste zorg zijn de aansluitingen met de oevers vormgegeven. De brug van Greisch wordt ongetwijfeld het nieuwe markeringsteken van de stad langs de Leie. Door het verleggen van de westelijke ring wordt het gedeelte Kortrijk-Weide, een voormalige spoorwegsited, een uitbreidingszone van de binnenstad. Ook de site rond het station wordt aangepakt: het voormalige conservatorium en radio-omroepgebouw wordt getransformeerd tot bibliotheek en multimedia-centrum.

Het eindresultaat van deze grote ingreep is het teruggeven van de rivieroevers aan bevolking. Zoals in Barcelona door een aantal stedenbouwkundige projecten de stad opnieuw met de zee werd verbonden, zo werd in Kortrijk een belangrijk infrastructuurproject om grotere schepen te laten doorvaren ingezet om tot een kwalitatieve stedelijke ruimte te komen en de band tussen rivier en stad te versterken. Het wandel- en fietspad langs de Leie is een kwalitatieve pu-

toute l'attention. L'opération a démarré avec le nouveau pont de Groeninge et, dans son sillage, la liaison du petit parc Albert avec d'autres zones vertes dans les alentours. Les murs des quais ont été volontairement gardés aussi bas que possible afin de conserver un lien direct avec l'eau. À proximité on a construit un skatebowl, pistes de skate-board et rendez-vous de prédilection de la jeunesse courtraienne. L'infrastructure sera prête d'ici l'été 2010 et la zone sera rebaptisée « Kortrijk Beach ». Déjà en 2009 on a assisté à la mise en service du pont du Collège. Cette élégante construction en forme de S qui enjambe la Lys est un projet signé Laurent Ney & Partners, un des ingénieurs les plus talentueux de Belgique. Cette année on inaugurerà aussi le nouveau palais de justice, un beau projet du bureau liégeois Greisch (BEG), bureau de renommée mondiale qui collabora à la réalisation de la superstructure métallique du viaduc de Millau en France. Le bureau conçut un léger pont suspendu dont le tablier est extrêmement mince. Les raccordements aux berges sont particulièrement soignés. Sans aucun doute le pont de Greisch sera la nouvelle marque de la ville sur la Lys. En déplaçant le ring ouest, la zone de Kortrijk-Weide, un ancien site ferroviaire, devient une extension du centre-ville. En outre, on s'attaquera au site qui entoure la gare: l'ancien immeuble du conservatoire et de la radio sera transformé en bibliothèque et centre multimédia.

Le résultat final de cette opération d'envergure est la restitution à la population des rives de la Lys. Tout comme à Barcelone, où la ville a rétabli ses liens avec la mer grâce à plusieurs projets d'urbanisme, à Courtrai, un grand projet

blieke plaats geworden. De fysieke en visuele aanwezigheid van de rivier in de binnenstad is versterkt.

www.kortrijk.be

www.stadsontwikkelingkortrijk.be

d'infrastructures, visant à permettre le passage de bateaux d'un tonnage plus important, aménagera un espace urbain de qualité pour souligner le lien entre la rivière et la ville. Le chemin piétonnier et cyclable le long de la Lys est devenu un lieu public de qualité. La proximité physique et visuelle de la Lys, au cœur de la cité, en sort renforcée.

www.kortrijk.be

www.stadsontwikkelingkortrijk.be

(Traduit du néerlandais par Nathalie Callens)

**De gevel van het
musée de Flandre
in Cassel**

**La façade du musée
de Flandre à Cassel**

Foto/Photo D. Van Assche